

ПОНЯТТЯ ІСТИНИ

Запорізька державна інженерна академія, кафедра УСФН

Говорячи про істину, доцільно розрізняти дві традиції - логіко-методологічну та екзистенційно-антропологічну. Перша традиція виявилася найбільш корисною в науковому пізнанні, з його об'єктивністю і актуальністю та добре вписалася в ідеали раціональності та традиційну ідею відображення, відповідала натуралістичному підходу в пізнанні. У другій традиції робиться акцент на цілісному підході до результатів пізнавальної діяльності, беручи до уваги не тільки раціональне, а й ірраціональне, не тільки істину, але і оману і здійснюючи змістовний аналіз їх смислів.

На сьогоднішній день в філософії існують різні концепції істини і різноманітні трактування цієї категорії. Окрім щойно зазначених традицій філософського осмислення істини, можна виділити три основні концепції істини - кореспондентну, прагматистську і когерентну, а також поділ трактувань істини на класичну і некласичні (нерідко додають до них - по аналогії з популярною періодизацією наукової раціональності - також і постнекласичну).

Серед трьох основних концепцій кореспондента концепція є історично першою (бо вона формувалася в епоху становлення класичної науки) і найбільш розробленою в епістемологічному відношенні. Ця концепція є епістемологічною основою першої з трьох вище зазначених позицій щодо співвідношення природничо-наукового і гуманітарно-наукового знання.

Відповідно до цієї концепції, істинність деякої думки - це відповідність її своєму предмету або реальності. Істина - це властивість знання репрезентувати реальність такою, яка вона є «насправді». При цьому говорять про об'єктивну істину, як про такий зміст знання, яке має загальнозначущий характер і не залежить від суб'єкта, що пізнає.

На відміну від кореспондентної, прагматистська концепція істини відкидає ідею репрезентації і переносить акцент на діяльнісний, конструктивний аспект пізнання. Відмовляючись від концепції істини, як іманентної властивості ідеї, прихильники прагматичної концепції формулюють розуміння істини як дієвого, конструктивного процесу. Істина не дана нам з самого початку, вона повинна бути досягнута, або створена, сконструйована нами.

Згідно когерентної концепції істини її критерієм є узгодженість даного знання з більш загальною, що охоплює його системою знання. «Така згода сильніше логічної несуперечності: не всяке висловлювання, що не суперечить раніше прийнятим висловлювань, може бути віднесено до істинних. Істинно тільки положення, що є необхідним елементом систематичної, цілісної концепції. При цьому ступінь істинності висловлювання залежить тільки від його вкладу в систематичну узгодженість елементів «цілісності».

Що ж стосується розподілу трактувань істини на класичну і некласичну, то зазвичай такий розподіл здійснюється за аналогією з класифікацією наукової раціональності. У епістемологічному плані класичне трактування істини, дотримуючись ідеї репрезентації, цілком узгоджується з кореспондентною концепцією. Як уже зазначалося, в сучасній науці, в зв'язку з лібералізацією критеріїв наукової раціональності нерідко висувається на передній план так звана «методологія відмов», що веде, зокрема, і до лібералізації традиційної (кореспондентної) концепції істини.